
SLOVARJI IN GOVORCI: KOT PES IN MAČKA?

Baldrick: *I'm quite pleased with 'dog'.*
Edmund Blackadder: *Yes, and your definition of 'dog' is...?*
Baldrick: *Not a cat.*
Edmund Blackadder: *Excellent. Excellent!*¹

Slovarji kot metajezikovna dela imajo trojno vlogo: simbolno, gradivno in uporabno. Zadnja v slovenski slovaropisni tradiciji ni prevladujoča, kar je mogoče razumeti le na kulturno- in političnozgodovinskem ozadju. Govorci in govorke zato nimajo na voljo slovarjev, ki bi jim zanesljivo pomagali pri jezikovnozmogostnih in sporazumevalnih težavah, to pa perspektivno slabi slovensko jezikovno skupnost.

Ključne besede: slovaropisje, ciljni uporabniki slovarjev, sociolingvistika, zgodovina slovenskega jezika

Uvod

Izhajamo iz dveh splošnih tez:

1. povprečni govorci in govorke v slovar pogledajo zelo redko;
2. povprečen slovar se malo in slabo ozira na govorke in govorce; in ju dopolnjujemo z naslednjimi domnevami:

---

¹ »B: *Kar zadovoljen sem s 'pes'.* EB: *Ja, in tvoja definicija 'psa' je ...?* B: *Ni maček.* EB: *Odlično, odlično!*« Gre za odlomek iz epizode humoristične nadaljevanke Blackadder III, *Ink and Incapacity*; angleški prepis scenarija dostopen na: <<http://humour.50megs.com/blackadder/ba32.html>>, dostop 20. 8. 2009. Blackadder in služabnik Baldrick skušata čez noč napisati slovar, da bi nadomestila po nesreči zažgani rokopis slovarja Samuela Johnsona.

3. v interesu govorcev in govork je, da po potrebi posegajo po slovarskih informacijah;
4. slovarske informacije morajo biti kvalitetne, kar mdr. pomeni za govorce in govorko razumljive, zanesljive in uporabne;
5. slovarske informacije morajo biti tehnično in finančno dobro dostopne;
6. govorka in govorce se morajo do slovarskih informacij naučiti priti in se jih navaditi uporabljati že med šolanjem.

Teze so res pavšalne. Ne v sporazumevalni situaciji, pa tudi v jezikoslovni znanosti ne obstajata kakor koli izdelani kategoriji povprečnih govorcev ali povprečnih slovarjev. Govorci smo si zelo različni po najrazličnejših parametrih, od obsega jezikovne zmožnosti in jezikovnega repertoarja do jezikovnih navad in sporazumevalnih potreb, čeprav je seveda statistično gledano povprečnega govorca in govorko v nekaterih grobih lastnostnih obrisih mogoče opredeliti in določiti.² Še manj je smiselno govoriti o povprečnem slovarju – čeprav bi tudi tu najbrž bilo možno narediti tako ali drugačno statistično povprečenje bodisi v knjigotrškem bodisi v internetnem ali kakem drugem okviru. Jasno je, da so slovarji med sabo izjemno različni, tako po svojih tipoloških lastnostih kot po tem, v katerih kulturnih in jezikovnih okoliščinah nastajajo in delujejo. Ne glede na pavšalnost pa vendarle pri temeljnih tezah ostajamo: slovarji in govorce se razumejo kot pes in mačka. Za namene prispevka bomo metaforiko razporedili takole: slovarji bodo pes, govorce pa mačka. Namig utemeljitve: slovarji so pretežno zvesti svojemu gospodarju (oziroma so pretežno narejeni po njegovi predstavi in podobi), govorce pa so sicer odvisni od življenjskih okoliščin, vendar pretežno sami svoji gospodarji – vsekakor so bolj nepredvidljivi in muhasti. Nikakor pa ni nujno, da se psi in mačke sovražijo: z ustreznimi vzgojnimi prijemi se lahko menda vsaj prenašajo, če že ne vzljubijo. Odprto ostane le vprašanje, kdo je v tej metafori gospodar: je to jezik ali morda jezikoslovec ali kaj tretjega?

Kaj ti je, deklica?

Kaj dobi deklica za darilo, da se ji svetel in nasmejan obraz v pričakovanju na **Sliki 1**:

² V evropskem okviru recimo v publikaciji *Evropejci in jeziki/Europeans and their languages* iz leta 2006 (<http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf>; celotno poročilo je samo v angleščini, povzetek tudi v slovenščini); v slovenskem okviru sta s tega stališča npr. zanimivi publikaciji Statističnega urada Republike Slovenije *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije* (Šircelj 2003) in *Medkulturni dialog v Sloveniji* (Vertot 2009). Seveda je tak statistični povpreček mogoče narediti le za neko statistično področje, državo, regijo ipd.

Slika 1: *Nasmejana deklica.*

stemni in zresni, ko darilo odvijje in odpre (**Slika 2**)?

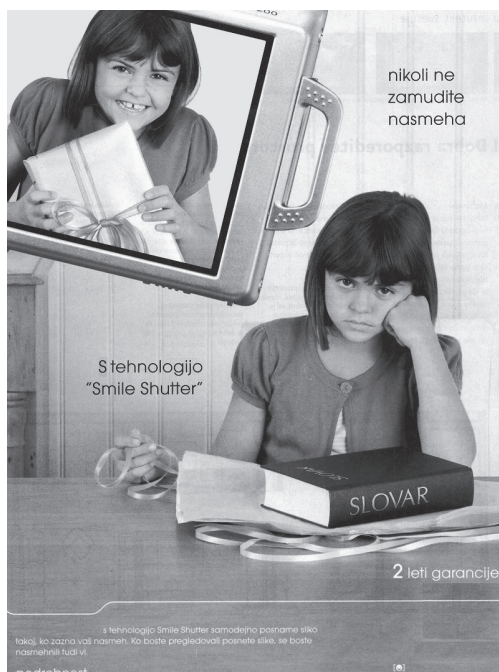
Slika 2: *Resna deklica.*

Odgovor je: dobi slovar. Prizora sta izrezana iz tiskane reklame za japonsko znamko digitalnega fotoaparata, ki ima posebno tehnologijo za lovljenje nasmehov, in sicer tako, da sam sproži, ko v prizoru zazna nasmeh (**Slika 3**).³ Čeprav ne vemo, ali gre za lokalni, slovenski oglas ali je to del oglaševalske kampanje na širšem področju, lahko vendarle izluščimo predstavo, ki nam jo o darilni vrednosti slovarja posredujejo oglaševalci oziroma se nanjo navezujejo in zanašajo: slovar je slabo darilo, vsaj za otroka. Kateri koli slovar – torej naš posplošeni slovar iz prvih dveh tez le ni tako iz trte zviti.

---

³ V slovenskih tiskanih medijih so jo objavljali leta 2007. S slike smo izbrisali vse pojavitve blagovnih znamk.

Zakaj dekličina slaba volja? Seveda lahko samo zelo približno domnevamo; razlog je verjetno precej globok. Gotovo deklica ni razočarana zato, ker je dobila *slab* slovar, ampak zato, ker je sploh dobila slovar. Deklica morda celo nima nič proti slovarju kot takem. Žalostna je, ker je dobila nekaj, kar je predvsem orodje; kar jasno nakazuje, da še ne ve in zna dovolj, da se bo morala še učiti, še delati. In več: slovar je opomnik, da jo v življenju čakajo diskurzi, v katerih ne bo mogla sodelovati brez nadaljnjih priprav in dodatnega prizadevanja. Pravzaprav je slovar kot darilo približno tako, kot če se zakonska partnerja za rojstnodnevno darilo obdarita z novim električnim mešalnikom ali imenitno motorno kosilnico. V domnevah lahko gremo še dlje. Morda je deklica žalostna tudi zato, ker je dobila slovar v knjižni obliki – že nekaj časa pa zna pridobiti vse potrebne slovarske informacije sama na spletu, in sicer hitro ter brezplačno.

Slika 3: Oglas za fotoaparata.

Tri vloge slovarjev

Postavljamo tezo, da imajo slovarji kot samostojna metajezikovna dela pretežno tri glavne družbene vloge, in sicer so lahko:

- a) inventar besedišča nekega jezika, namenjen dokazovanju njegove samostojnosti, vrednosti, bogastva, zrelosti, enakopravnosti ipd. – imenujmo to *simbolna vloga*;

- b) zbirka podatkov o besedišču nekega jezika, namenjena predvsem jezikoslovnemu raziskovanju in delovanju – temu rečemo *gradivna vloga*;
- c) pripomoček z metajezikovnimi informacijami o besedišču, namenjen rabi med govorci in govorkami – to opredeljujemo kot *uporabno vlogo*.

Vsako od teh treh vlog je mogoče nadalje in natančneje členiti, vendar v tem besedilu ostajamo na splošni ravni. Konkretni posamezni slovarji imajo ponavadi večplastno vlogo – in v funkcionalistični jezikoslovni tradiciji lahko tudi na tem področju vzpostavimo tezo o več hkratnih vlogah z eno dominantno. Vprašanje vlog slovarjev se še zaplete, če vzpostavimo razlikovanje med hoteno (torej tako, ki si jo zamislijo avtorji oziroma izdajatelji) in dejansko družbeno vlogo slovarja, v naslednjem koraku pa še razliko med izraženo in neizraženo hoteno vlogo.

Čeprav bi na prvi pogled laično lahko sklepali, da je dominantna vloga pretežnega števila slovarjev uporabna vloga, da so torej predvsem pripomočki za govorce, nas zgodovinska izkušnja uči, da tako sklepanje ni zanesljivo. Celo obratno – zdi se, da je vsaj pri večjih slovarjih dominantnejša simbolna vloga ali pa je vsaj izpostavljena kot najbolj pomembna, uporabna vloga pa je potisnjena v ozadje. V temeljni sodobni slovenski leksikološki monografiji (Ada Vidovič Muha 2000: 4) najdemo kot moto naslednji odstavek:

Slovar določene jezikovne skupnosti, še posebej naroda, je njegov zgodovinski spomin, hkrati pa nedvoumno pričevanje njegovega aktualnega trenutka in v veliki meri tudi napoved njegove usode. Slovar je kolektivna zavest naroda, je resnica o njem samem v vseh razsežnostih, ki jih ponuja življenje: posameznikovo se najde v skupnem in skupno se uresničuje v posameznikovem. To je temeljna govornica slovarja.⁴

V zgodovinski perspektivi je delanje slovarja opravljanje inventarizacije besedišča neke (ponavadi šele *zamišljene*, če si sposodimo Benedicta Aldersona) skupnosti, na podlagi katere lahko potem potekajo normativni procesi nastajanja standardnega jezika – in s tem neredko šele nastaja tudi jezikovna skupnost sama. Ob tem – tako za nazaj kot za naprej – prihaja do hierarhiziranja družbene primernosti diskurzov in njihovih udeležencev. Skratka, mogoče se je odločati o tem, katere besede iz katerih diskurzov katerih udeležencev so primerne za gradnjo (ali prenovo) standardnega jezika in katere ne. Delanje slovarja je nasploh najprej de(kon)strukcijsko delo, šele nato pa konstrukcijsko. Sejanje, luščenje, pridobivanje besedišča iz diskurzov, kar je ne glede na različne metodologije nastajanja slovarjev takorekoč obvezna etapa slovaropisja, pomeni to, da so besede iz življenjske celovitosti diskurza

⁴ Čeprav pojem *slovar* v citatu najverjetneje ne pomeni slovarja v smislu konkretnega dela, temveč celoto besedišča nekega jezika, je vendarle prisposoda izbranosti, ne pa celovitosti besedišča, in zato tudi kaže na simbolno vlogo slovarja kot konkretnega dela. Celovitost besedišča nekega jezika je namreč (sicer delujoči, pa vendarle) konstrukt, ne pa nekaj družbeno naravnega. Konkretni diskurzi v nekem prostoru in času skoraj nikoli ne obsegajo besedišča samo enega jezika, tega naredi šele metajezikovna interpretacija, povezana z ideologijo. Ta interpretacija odloča, kaj je besedišče nekega jezika, kaj pa – zaradi izposojenosti, pohujšljivosti, nesistemske ali česar koli že – ne.

osamljene in predstavljene v virtualno okolje *slovarja*, najsi bo to zbirka izpisov na listkih, leksikalna baza ali kar koli podobnega. Seveda so tehnične in metodološke razlike med postopki ogromne – sodobni računalniški slovaropisni postopki težijo ponavadi k temu, da se tudi v virtualnem okolju ohranijo čimbolj izčrpne informacije o diskurzivnem viru posamezne besedne enote, pa tudi o njenem sobesedilu. Sicer je v stroki mogoče najti tudi mnenja, da lahko slovar »zajema /.../ neposredno iz jezika, iz sistema« (Gjurin 1986: 388), vendar to realno ne more pomeniti ničesar drugega kot neposredno zajemanje iz jezikovne zmožnosti avtorjev oziroma informatorjev – kar se je skozi zgodovino slovaropisja izkazalo za zelo nezanesljivo možnost (prim. Logar in Gorjanc 2008: 71).

Slovarji imajo torej že v začetni slovaropisni fazi neke skupnosti močno in večplastno simbolno vlogo. Tudi kasnejši slovarji imajo lahko tako vlogo; oziroma jo nujno imajo, razlikujejo se le po tem, na kakšen način in po katerih kriterijih jo opravljajo, pa seveda tudi po tem, ali vendarle tudi delujejo kot metajezikovna pomoč v uporabnem smislu in komu pomagajo.⁵ Kdo sploh je ta, ki naj bi rabil slovar in zakaj?

Govorci in slovarji

Ali povprečni govorci in govorki slovarske informacije sploh potrebujejo? Da vsi ljudje potrebujemo informacije (meta)jezikovne narave, najbrž ne moremo zanikati; katere, kdaj, kje in kako, pa je zelo odprto vprašanje, na katerega razen z bolj ali manj verjetnimi domnevami kvalitativne narave brez temeljitega raziskovanja ni mogoče odgovoriti.⁶ Gotovo lahko za nekatere kategorije govorcev z večjo verjetnostjo domnevamo, da slovarje uporabljajo – ker jih tako ali drugače morajo. Po eni strani so to vsi šolajoči se, po drugi strani pa je to poklicna skupnost, ki se na različne načine preživlja z jezikovno dejavnostjo, najsi bo to poučevanje, prevajanje, pisanje, lektoriranje, poklicno branje, govorjenje, urejanje in podobno.⁷

⁵ Tretjo, gradivno vlogo slovarjev puščamo zaenkrat ob strani; to vlogo imajo takorekoč vsi slovarji, zdi pa se, da jo izraziteje opravljajo bolj specializirani slovarji – sinonimni in antonimni, frazeološki, odzadnji, etimološki ipd. Občasno sicer nekatere tovrstne jezikovne informacije potrebuje tudi širša množica govorcev, vendar ne do te mere, da bi jih potrebovali, kupovali in uporabljali v samostojni obliki.

⁶ Tradicionalno se metajezikovne informacije delijo na slovarske in slovnične, torej zelo grobo na pomensko-poimenovalne in oblikovne – toda dosledna delitev tudi v konceptualno najstrožjih uporabnojezikoslovnih delih ni mogoča – ni slovarja brez slovničnih informacij in ne slovnice brez slovarskih informacij; ta delitev uspešno živi le v zelo abstraktni jezikoslovni teoriji. Kljub temu se posvečamo v prispevku samo slovarjem, deloma tudi s stališča domneve, da govorci vendarle v svoji sporazumevalni praksi pogosteje segajo po slovarskih kot po slovničnih metajezikovnih informacijah (prim. Stabej, Rozman idr. 2007) – najverjetneje pa marsikaj, kar ugotavljamo za slovarje, velja tudi za slovnice.

⁷ Spet so to zelo splošne in načelne trditve – tako v sinhronem kot diahronem prerezu različnih učnih procesov je npr. jasno, da nimajo vsi učeči se dostopa do slovarskih jezikovnih informacij – prav tako je jasno, da je tudi v poklicni skupnosti dostop do slovarskih informacij zadeva konkurenčnosti, investiranja ipd. nosilcev dejavnosti. Na slovenskem prizorišču so sorazmerno redki sistematični razmisleki o različnih slovarskih publikah, kaj šele empirično podprti; za govorce slovenščine kot tujega jezika je to npr. opravila Tadeja Rozman (2004).

Gotovo je še nekaj: množice dejanskih uporabnikov slovarjev nikakor ne moremo enačiti z množico tistih, ki pri svoji sporazumevalni dejavnosti potrebujejo ali bi potrebovali metajezikovne informacije.⁸ Če jezikovnonačrtovalno sklepamo še pred končnim sklepom, lahko naredimo tole enačbo: ko se bodo vsi govorci in govorke zavedali, zakaj in kdaj potrebujejo neko metajezikovno informacijo, in bodo znali ter si lahko privoščili priti do informacije, ki bo kvalitetna, bomo lahko govorili o sporazumevalno – pa tudi spoznavno in socialno zreli družbi. Drži tudi, da ima ta enačba zelo izrazite poteze utopičnosti.

Za tistega, ki nikoli ne potrebuje slovarskih informacij, lahko teoretično domnevamo naslednje: ali

- a) sodeluje samo v takih diskurzih, ki jih je že popolnoma usvojil in jih je navajen, tako da nikoli več ne potrebuje nobene nove informacije o jeziku/jezikih ali pa
- b) sicer sodeluje v tistih diskurzih, ki so sestavljeni tudi iz jezikovnih znakov (ali njihove kombinacije), katerih pomena in namena ne pozna, vendar je zaradi tega manj suveren udeleženec diskurza in najverjetneje tudi pragmatično oziroma socialno manj uspešen, čeprav morda tega niti ne opazi.

Seveda slovarji niso edina pot do jezikovnih informacij – metajezikovna funkcija jezika se lahko udejanja na različne načine, nekateri dobro načrtovani diskurzi (zlasti tisti, ki so merjeni na določenega naslovnika/publiko in se tega zavedajo, se temu prilagajajo) imajo metajezikovne informacije lahko že vgrajene, v obliki parafraz, dodatnih pojasnil bodisi v glavnem besedilu bodisi v parabesedilnih elementih (pripombah, opombah – to zadnje velja seveda predvsem za pisna besedila). Kot smo omenili v prejšnjem poglavju, nenazadnje najdemo take vrste metajezikovna (ki jih štejejo ponavadi tudi za prva slovaropisna) dejanja tudi v zgodovini slovenskega pisnega jezika – kaj drugega so glose v Stiškem rokopisu, glose v protestantskih prevodih biblijskih besedil, pa tudi oba Dalmatinova oziroma Bohoričeva registra (prim. Gjurin 1986)?⁹ Slovaropisje se torej ne rodi kot samostojno metajezikovno dejanje, ampak se vanj šele razvije – ta razvoj ni brez povezave s siceršnjo rastjo knjižne produkcije in recepcije ter z rastjo pismenosti v neki skupnosti na nekem področju. Po zelo napeti analogiji lahko rečemo tudi naslednje: govorec se ne rodi kot uporabnik slovarjev (in drugih specializiranih virov informacij), ampak se vanj razvije – ta razvoj ni brez povezave z rastjo njegove sporazumevalne zmožnosti, večanjem sporazumevalnih potreb, ali drugače: z njegovim kognitivnim in socialnim razvojem, z njegovo socializacijo. Navsezadnje pa lahko rečemo, da je vse skupaj povezano ne le z rastjo posameznikove metajezikovne ozaveščenosti, temveč z njegovo neke vrste splošnejšo metaspoznavno razsežnostjo.

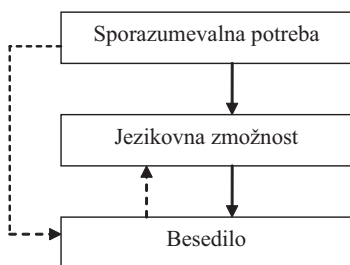
⁸ Tudi če od te zadnje množice odštejemo otroke, ki usvajajo prvi jezik – ti seveda nikakor ne morejo do pisnih metajezikovnih informacij. Drži pa tudi, da je sodobno tržišče kar polno raznih slikovno-besednih knjižic *prvih slovarjev, najljubših besed* ipd., kar je v bistvu metajezikovna pomoč staršem in drugim iz otrokovega okolja, ki spremljajo in usmerjajo otrokovo usvajanje jezika.

⁹ Čeprav je res, da lahko pri nekaterih laže, pri drugih teže domnevamo vrsto funkcionalnosti. Dvom v diskurzivno funkcionalnost stiških glos izraža tudi Gjurin (1986: 386 v op. 38).

T. i. *upoštevanje ciljnega uporabnika*¹⁰ kot predpogoj za zagotavljanje dejanske uporabne vloge slovarjev seveda lahko pomeni marsikaj. Posredno lahko sklepamo, da imajo nekateri snovalci slovarjev (zlasti tisti, ki za uporabnika postavljajo npr. spodnjo izobrazbeno mejo) v mislih pri tem predvsem količino metajezikovnega znanja, na katero se lahko zanašajo in seveda v skladu s tem tudi oblikujejo slovarske informacije (tako se npr. občasno zazdi pri branju razprav o uporabniškem vidiku novega slovarja slovenskega jezika, prim. Perdih 2009: 22 in 24). Čeprav ta vidik sicer ni nepomemben, je vendarle obroben.¹¹ Za slovnično metajezikovno znanje populacije lahko domnevamo nekaj stvari: tudi pri množici formalno enako izobrazbenih v slovenskem prostoru je zelo heterogeno, saj je bilo kurikularno dogajanje na tem področju v zadnjih desetletjih precej živahno. Če k temu prištejemo še domnevo, da večina ljudi tako specifična vedenja, kot je slovnica, ki jih ne uporabljajo pogosto, pozabijo, se najbrž na ta kriterij ne moremo zares zanesti – razen če slovar načrtujemo samo za zelo posebno in omejeno skupino uporabnikov.

Pri konkretnem razmišljanju o ciljnem uporabniku slovarja je zato treba najprej seči širše in abstraktnješe. Če sprejmemo domnevo, da se govorci sporazumevamo z besedili za uresničevanje svojih sporazumevalnih/informacijskih potreb in da nam govorcem to omogoča jezikovna zmožnost, lahko za ponazoritev sporazumevalnega procesa narišemo naslednjo sliko:

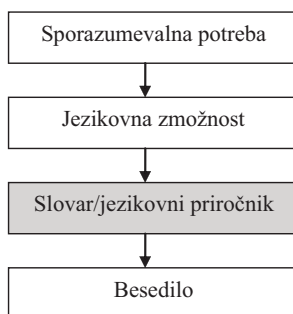
Slika 4: *Sporazumevalni proces.*

Črčkasta povezava ponazarja sprejemanje in razumevanje besedila, neprekinjena črta pa tvorjenje. Če slovar razumemo v uporabni vlogi, torej kot podporo govorcevi jezikovni zmožnosti, lahko zgornjo shemo nadgradimo v dve novi, ena ponazarja tvorbo, druga sprejemanje in razumevanje besedil:

¹⁰ Termin po Rozman 2004.

¹¹ Razlikovanje med publiko z metajezikovnim slovničnim vedenjem in brez njega je npr. relevantno pri didaktiki poučevanja slovenščine kot tujega jezika – vendar je v razredni situaciji lažje usklajevati različna vedenja.

Slika 5: Tvorjenje besedil s slovarjem.

Slika 6: Razumevanje besedil s slovarjem.

Pri načrtovanju uporabnosti slovarjev je torej treba natančneje spoznati in upoštevati v shemah izpostavljene razsežnosti jezikovne situacije: kakšne so sporazumevalne potrebe govorcev in v katerih vidikih njihova jezikovna zmožnost samostojno ne zadošča za izpolnjevanje njihovih sporazumevalnih potreb v zadovoljivi obliki tvorjenja ali razumevanja besedil. Šele po odgovoru na ta vprašanja je mogoče zanesljiveje reči, katere informacije in na kakšen način naj bodo ponujene ciljni skupini uporabnikov – pa še v tem primeru bi za resnično upoštevanje naslovnikov postala nujna vmesna slovaropisna faza testiranje posameznih slovaropisnih rešitev na konkretni populaciji pri reševanju konkretnih jezikovnih oziroma sporazumevalnih problemov. Vse to postane relevantno seveda šele ob samodejnem upoštevanju dejstva, da mora sodoben slovar temeljiti na kvalitetnem gradivno utemeljenem opisu jezika – vendar je to le nujen, ne pa zadosten pogoj za doseganje uporabne vrednosti slovarja.

Za uporabno vlogo slovarja je zelo važna tudi tehnična infrastruktura in način ponudbe oziroma trženja. To nam z doslej nesrečno usodo nakazuje primer velikega angleško-slovenskega slovarja Oxford DZS-ja (2005–2006). Gre za obsežen in kvaliteten slovar, izdelan po sodobnih leksikografskih načelih (Grabnar in Šorli 2003, 2008; Hočevar 2006). Toda specializirana skupnost (še posebej prevajalska,

kot lahko razberemo iz debat na prevajalskih spletnih forumih) ga večinoma ne uporablja, ker ni (bil) dostopen v elektronski obliki in ker je (bil) zelo drag. Vsaj slabi dve desetletji poklicni prevajalci in pisci delujejo v računalniškem okolju in vsaj desetletje so tudi del spletne skupnosti. Pisni informacijski viri so za tako skupnost primerni kvečjemu za iskanje redkih, posebnih informacij, ne pa za vsakdanje delo. Slovar zaradi istih razlogov ni bil dobro sprejet tudi v širši publiki, čeprav po navidezni logiki sodobne jezikovne situacije in vseprisotnosti angleščine ne bi smelo primanjkovati zainteresiranih uporabnikov kvalitetnega angleško-slovenskega slovarja. Vendar je založba stavila na visoko ceno in s tem tudi izpostavila simbolno vrednost velikega slovarja – uporabniki pa so se znašli še naprej po svoje in preživeli z manj kvalitetnimi, a cenejšimi (meta)jezikovnimi informacijami.

Opozoriti je treba še na eno uporabniško razsežnost – na pripravljenost in usposobljenost govorcev za slovarsko (in nasploh metajezikovno) poizvedovanje. Tudi če je nek slovar narejen dobro, prijazno in dostopno za uporabnika, to ne bo zaleglo, če govorce niti ne pomislijo, da bi ga lahko uporabljali. Prvostopenjska rešitev je učenje dela s slovarjem v šoli. Toda to nikakor ni dovolj, kot kažejo podatki raziskav (Stabej idr. 2008), saj je to znanje lahko kot vsako znanje, ki v življenju ne pride prav, zlahka pozabljeno. Odločilen pri tem je zato profil jezikovne skupnosti oziroma njenih govorcev in govork – če so ti (še posebej v javnem in poklicnem sporazumevanju) samostojni in odgovorni do sebe, svojih besedil in sporočil, sogovorcev, bralcev in še do česa, potem bodo slovarske informacije še kako znali in hoteli uporabljati. V jezikovni skupnosti, kjer obstaja močno jezikovno skrbništvo v obliki lektorstva in drugih jezikovnih intervencij, kjer je pojmovanje jezikovne kulture povezano pretežno s (pre)občutljivostjo na površinske (pravopisne, oblikoslovne) in ideološke (domačnost/tujost) prvine diskurza, je pot do samostojnega in odgovornega govorca (oziroma pisca) še dolga.

Vrnimo se za hip k slovarju kot darilu – iz anekdotičnih primerov lahko sklepamo, da je (bil) slovar pogosto *darilo ob prehodu*: primerno darilo za nekoga, ki preide na višjo stopnjo šolanja, bodisi srednjo šolo bodisi fakulteto. Vrsta slovarja je pri tem precej prožna odločitev, saj še zdaleč ne gre zares toliko za uporabno kot za obredno, simbolno darilo. Ali je to (v slovenskih razmerah) *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, *Slovar tujk*, *Slovenski pravopis* ali celo *Etimološki slovar*, je precej vseeno, kot lahko posredno sklepamo iz prodajne usode posameznih slovarjev.¹² Slovar je primerno darilo ob prehodu v novo, višjo fazo pismenosti oziroma izobrazenosti, darilo, ki bo morda prišlo prav tudi z dejanskimi informacijami, ni pa čisto nujno, saj je močna že njegova simbolna vloga – le da ta vloga v tem primeru ni dokazovanje bogastva jezika skupnosti, temveč ponazarjanje nove vloge konkretnega posameznika. Ta vloga slovarjev je najbrž

¹² S stališča tržne usode se zdi npr. nenavaden uspeh *Etimološkega slovarja* Marka Snoja, ki je izšel prvič leta 1997 pri Mladinski knjigi, druga pregledana in dopolnjena izdaja je izšla pri založbi Modrijan 2003 s ponatisom leta 2009.

že zdaj bistveno zmanjšana in bo najverjetneje kmalu izumrla. Zdi se namreč, da prav metajezikovne in leksikonske informacije kot prve množično prestopajo iz knjižne v elektronsko obliko, saj se jim na ta način bistveno poveča uporabnost in tehnična dostopnost (tisti, ki jih potrebujejo, jih praviloma tudi finančno lažje pridobijo, ne zmeraj na uradno dovoljen način). Vendar je igra med simbolno in uporabno vrednostjo slovarjev veliko bolj zapletena in nikakor ne premočrtna.

Kraynska dushella shelly tudi svoj dikzionarjum imeti: ekskurz iz zgodovine slovenskih slovarjev

Kot smo že nakazali, je bil razvoj knjižne produkcije in posredno vsaj bralne pismenosti v 16. stoletju tudi v slovensko govorečih krajih hiter (Ahačič 2007: 15–67), zato je hitro zorelo tudi začetno slovaropisje (Gjurin 1986; J. Stabej 1967). Tudi zgodovinsko gledano bi kazalo nadalje premišljevati o dejanski vlogi slovaropisnih dejanj, z upoštevanjem celovitosti vsakokratne jezikovne situacije in z upoštevanjem relevantnih psiho- in sociolingvističnih dejavnikov. Če lahko prva neknjižna slovaropisna dejanja označimo predvsem kot pretežno praktična metajezikovna dejanja, namenjena pomoči ciljnim bralcem pri razumevanju čisto določenih besedil, se s samostojnim Megiserjevim slovarjem štirih jezikov 1592 stvari začenjajo spreminjati. Večjezični slovar v 16. stoletju seveda še ne more imeti take simbolne vloge, kot jo dobro stoletje kasneje začenjajo dobivati predvsem enojezični slovarji v posameznih jezikovnih skupnostih, čeprav se lahko tudi večjezičnik predstavlja kot samostojna vrednota ne glede na svojo uporabno vrednost. Toda s slovaropisno osamosvojenostjo se – vsaj deklarativno – začnja skrb, kdo bo slovarje kupoval, torej je treba predvideti, kdo bo slovarske informacije potreboval in zanje tudi plačal. Pri drugem Megiserjevem slovarju, ki tudi vsebuje slovenščino, *Thesaurus Polyglottus* (1603), lahko na naslovnici preberemo naslednjo projekcijo ciljnega uporabnika (v J. Stabej 1977, prevod K. Gantar):

Delo je že zaradi nenavadnosti in plodne primerjave različnih jezikov samo po sebi nadvse prijetno; hkrati pa bo prepotrebno in v največjo korist ne samo filologom in študentom jezikoslovja, (saj jim bo lahko nudilo takorekoč izvleček vseh slovarjev, priročnikov, zbirk gradiva in imenikov, kar jih je kdaj izšlo),¹³ ampak tudi profesorjem katerihkoli drugih umetnosti in znanosti, (ki nikakor ne morejo pogrešati znanje jezikov), zlasti pa še zgodovinarjem, geografom, zdravnikom, kemikom, knežjim pisarjem in odposlancem in vsem drugim, ki mnogo potujejo, trgovcem in preprodajalcem dišav, pa tudi vojakom in vojaškim poveljnikom.

Izrazito praktično slovaropisno delo, ki tudi ni bilo več povezano z metajezikovno nalogo pojasnjevanja točno določenega besedila, je pa bilo namenjeno precej

¹³ Pri takem reklamnem omenjanju načela vse v *enem* se je težko upreti primerjavi s sodobnimi elektronskimi jezikovnimi viri, še posebej na spletu, ki se načelu različne jezikovne informacije za različne potrebe in uporabnike na *enem mestu* dejansko približujejo in so verjetno najperspektivnejša možnost metajezikovne opremljenosti tudi za slovenščino, prim. razpravo Simona Kreka v tej številki.

jasni nalogi in zelo natančno določenemu ciljnemu uporabniku, je Alasijev *Italijansko-slovenski slovar* (1607). Ko je Alasia dobil od devinskega gospoda, grofa Rajmunda VI., nalogo, da izpelje organizacijo novega samostana v Devinu, je kot eno od potrebnih organizacijskih potez izdal slovarček, »da bi zlasti njegovi sobratje lažje opravljali delo med slovenskim ljudstvom. Jezika ga je naučil, kakor omenja v posvetilu, od njega mlajši grofov tretji sin Matija./« (Legiša 1977: 237.) Slovarju je dodal še nekaj drugih nujno potrebnih besedil v slovenskem prevodu, od slovničnih informacij in potovalnih dialogov do molitev in zapovedi.¹⁴

Odtlej pa do leta 1744, ko je izšla celovška izdaja Megiserjevega štirijezičnega slovarja, izdanega knjižnega slovarja z vključenostjo slovenščine ni. Rokopisne in slovaropisne dejavnosti je bilo precej, vendar lahko po tej plati pavšalno sklepamo, da resnične, tržno izražene potrebe po slovarskih informacijah med slovensko govorečimi (in redkimi slovensko pišočimi) ni bilo – ali pa vsaj ni bilo volje in denarja za omogočanje natisa.¹⁵

Obdobje razsvetljenstva, ki se v slovenski literarni in kulturni zgodovinski periodizaciji začenja s prvo izdajo Pohlinove slovnice 1768, s povečevanjem pisne in knjižne dejavnosti razumljivo povečuje tudi potrebo po slovarskih informacijah. Toda prva natisnjena izražena potreba po slovarju v slovenščini praktičnih oziroma uporabniških vidikov sploh ne omenja, temveč samo simbolne. V prvem zvezku *Pisanic*, prvega pesniškega almanaha v slovenščini (1779), je med sedmimi besedili šesta po vrsti pesnitev *Krajnska dužela želi tudi svoj dikcionarjum imeti*:¹⁶

1. Lubički teh modric, katire sem rodila,
2. katire marnu sem jest z belo sladnostjo
3. dojila, ktire sem s trudno roko redila,
4. zredila tudi gor ne z nižejši častjo,
5. katiri ste mi vi moje sejnce obvili
6. s častitim lorbarjam, katere ste mi vi
7. tem drugem materam že vso enako strili,
8. katiri vzdigneli ste me vrh te časti,
9. vam hvala bod za tu. Al še le-tu mi strite,
10. za kar vam žele jest moje na znanje dam:
11. en besedniše vi mi marnu vkup zložite.
12. De tega nimam jest, tu je še mene sram.
13. Vi bódite možji, vi mujo si vzamite,
14. stopite urno skup ter pomenite se.
15. To pravopisnost brž med sabo vi sklenite,

¹⁴ Kot piše Legiša (n. d.), sam avtor svojega slovarčka ni cenil kot kdovekako pomembno delo, saj ga je pri navajanju svoje bibliografije izpustil – v kasnejših stoletjih pa se je iz neomenjenega nepomembnega dela postopoma uvrstilo v vrednostni vrh Alasijevega opusa. To si lahko razlagamo le tako, da se je slovar iz sodobne praktične vloge sčasoma prekvalificiral v simbolno vlogo, šele ta pa slovarju da pravo družbeno težo.

¹⁵ O tem, kako so tudi dela, ostala v rokopisu, v uvodih prinašala tako uporabno kot simbolno argumentacijo svojega nastanka ter obstoja, prim. Ahačič (v tisku).

¹⁶ Besedilo navajamo po Legiševi izdaji *Pisanic* (1977), Legiševa je tudi transliteracija, z nekaj popravki. Številčna oznaka verzov je dodana zaradi sklicevanja.

16. v ti morte narpoprej vi zastopiti se.
17. Vam je moj jezik znan, znane njega lestnuste,
18. znanu, de njemu cel beračit treba ni.
19. Skažite, de on neč po ptujem na zdihuje,
20. de Nemc krivičnu ga z enga tatu dolži
21. ter navrednu on njemu se posmehuje,
22. ke z enga revneka nasramnu ga drži.
23. Zadosti on ima v svojih koreninah,
24. de vse, kar treba je, zamore zreč lohku.
25. Obilnu najde on vse sam v svojih lestninah,
26. kar dosehmalu smo držali za tešku.
27. Sem marnost! Sem us trud sinovi! obrnite,
28. tukaj obilnu se sviti krajnsku zlatu.
29. Tukej zaloge si vi le samu koplite,
30. tukej vi najdete vse vam lubu blagu.
31. Tu je, kar vošem jest, de b vi si skup zbirali,
32. tu, po katirem jest goreča hrepenim,
33. tu, is koga de vi be mi krono zvezali,
34. tu, po katirem jest želne roke molim.
35. Sinovi! Mate sem, mater obogatiti
36. nekar o! nej na bo vaš put vam pregrenak
37. Sinovi! Mate sem, mater častito striti
38. nekar o! nej na bo vaš trud vam pretežak.
39. Stopite skup ter si naspruti pomagajte,
40. začetek je težak, tu delu bo lohku.
41. Stopite skup ter le blagu si posvojjajte,
42. o vam je, more bit, tud tu še pretešku?

Besedilo je po Legiševih besedah (1977: 425) »vložna poslanica, ki jo govori /.../ alegorična kranjska dežela. Po vsebini je nekaka reklamna napoved dela, ki ga je pripravljaj podjetni sobrat Pohlin in je izšlo l. 1781 kot Tu malu besediše«. Sporočilo besedila je seveda jasno brez kakršnega koli parafraziranja; jasno je, zakaj dežela Kranjska zdihuje po slovarju. To je del obvezne reprezentativne opreme razvite kulturne dežele in njenega jezika (7–12). Slovar bo pomenil dokaz, da ima kranjski jezik več kot dovolj samostojnega, lastnega besedišča in da si mu ni treba izposojati od sosednjih jezikov (17–24). Očitki o nezadostni razvitosti in nestandardiziranosti slovenščine so bili pogost in resen argument nasprotnikov uveljavljanja slovenščine kot javnega in uradnega jezika vse do 20. stoletja – in temeljni priročniki so bili vsaj do informacijske revolucije eden temeljnih dokazov standardiziranosti in kultiviranosti nekega jezika – hkrati pa tudi zrelosti skupnosti oziroma etnije.¹⁷ Alegorični monolog dežele Kranjske pa razkriva tudi druge razsežnosti slovaropisne (in jezikovnonormativne) zgodbe na Slovenskem.

¹⁷O takem pojmovanju vloge slovarja govori tudi spekulacija Jožeta Stabeja (1966: 44): »Mirno smemo trditi, da bi bila razvoj in veljava slovenščine precej drugačna, ko bi se bil natisnil Vodnikov slovar (in Hipolitov iz l. 1711–1712). Če iz obeh slovarjev odvejamo pleve, ki jih pa ni kdovekaj, *sta oba slovarja natrcana s tolikim bogastvom slovenskega jezika, da bi se bilo ob njiju zaustavilo in razbilo vsako omalovaževanje slovenščine* (poud. M. S.).«

Jezik je dojet pretežno statično (in skoraj mi(s)tično): je zaklad, *zlato, blago*, ki ga je samo treba odkriti; jezikoslovčevu delo je pravzaprav podobno iskanju rude na rudninsko bogatem področju. Razsvetljenci so se sicer gotovo zavedali, zlasti tisti, ki so sami pisali in objavljali slovensko, da se standardizirani pisni jezik odkriva, oblikuje in nadgrajuje šele z besedilno rabo. Toda dedno bogastvo jezika je bilo nujen argument za sam začetek besedilne dejavnosti – v začarani krog je bilo treba nekje stopiti – in Pisanice so na samem začetku posvetnega pisanja v slovenščini.¹⁸

Druga zapletena zakonitost jezikovnopolične situacije, ki jo nakazuje pesnitev, je neposredneje povezana z našo glavno temo: to je problem razreševanja reference alegorije. Kdo je Kranjska dežela? Njeni prebivalci in prebivalke? Vsi ali samo najbolj prominentni? Njene reprezentativne ustanove? Seveda je nejasnost reference ravno draž alegorije – z družbenega vidika pa taka alegoričnost omogoča najrazličnejše igre manipulacije, mahinacije in uzurpacije. Tudi v sodobnem diskurzu, še posebej medijskem, je tovrstne alegoričnosti (no, morda je v današnjih dneh več nekoliko pritlehnejše personifikacije oziroma metonimizacije) veliko: *Slovenija, slovenski jezik, nacionalni interes, slovenska država, Slovenci in Slovenke, slovenstvo, Evropa*, nenazadnje deiktični *mi* – vse to so izrazi brez zares oprijemljive in nedvoumne reference, čeprav se zaradi pogostosti in načina uporabe zdi, da so ravno to referenčno najbolj neposredno določeni izrazi. Tudi pri sodobnem utemeljevanju svoje jezikoslovne dejavnosti se marsikateri posameznik, še posebej pa ustanova sklicuje pravzaprav na tako ali drugačno alegorijo – in marsikdaj je tako, da je ta alegorija tudi ustanovitelj in (vsaj pričakovani) plačnik ustanove. Račun pa plačajo vsi tisti, ki so sicer potencialna, ne pa tudi dejanska referenca alegorije – v sodobnosti to pomeni davkoplačevalce in potrošnike. Toda največjo korist od jezikoslovne dejavnosti ima samo abstraktna alegorija, in ne dejanska ne potencialna referenčna množica. Glede na to pa, da je sama alegorija abstraktna, se ponuja še radikalnejši sklep: od jezikoslovne dejavnosti ima največjo korist jezikoslovna dejavnost sama, nekoliko pridobijo tudi elite, ki to dejavnost plačujejo in rezultate potrebujejo na simbolni ravni, še najmanj uporabnega pa dobi celotna množica govorcev nekega jezika.

Zadnje pomembno slovaropisno vprašanje v zvezi s pesnitvijo je, koga alegorična dežela Kranjska pooblašča za slovaropisno dejavnost. Odgovor: *lubičke teh modric*, tiste, ki jih ljubijo muze – torej nadarjene in predane posameznike, ki so že veliko naredili za slavo naročnice, slovar pa naj bi bil krona vse te dejavnosti.

¹⁸ Predstava o jeziku kot podedovanem skritem bogastvu, ki ga je treba samo odkriti, je v različnih oblikah preživela vse do današnjih dni. Romantično povečevanje odlik nepokvarjenega ljudskega jezika (seveda idealiziranega, takega, ki se ga v resničnem govorjenju ljudi nikoli ne da najti) je zaznamovalo že prvo tretjino 19. stoletja – duhovito kritiko in natančno oznako tega lahko preberemo v Prešernovi Novi pisariji. Predstava je seveda preživela tudi Prešerna, močno obremenila npr. Levstika, v 20. stoletju pa je našla močno revitalizacijsko podporo v prilagojeni strukturalistični teoriji: idealizirano ljudsko jezikovno bogastvo je postalo *jezikovni sistem* v narečni obliki; tega je po določenih metodoloških postopkih mogoče pridobiti po eni strani s filtriranjem ljudske govornice, po drugi strani pa z upoštevanjem teoretično utemeljenih zakonitosti zgodovinskega razvoja jezika – in končno je postalo mogoče na videz zanesljivo ločevanje zrnja od plev, rude od jalovine ipd.

Taka opredelitev ni daleč od današnjega opisa akademij znanosti in umetnosti in je seveda tudi skladna s tedaj aktualnim konceptom akademizma. Družbeno gledano se krog še oži – kdo v skupnosti določa, kdo je *lubiček teh modric* in kdo ne? Spet jasen odgovor: *lubički sami*. V akademijo se tudi danes pride samo na predlog akademikov. V pesnitvi (13–16) je jasno izražena še ena razsežnost jezikovnonormativne dejavnosti: norma je dogovor, za katerega pa se je treba temeljito potruditi, saj je verjetnost, da imajo *lubički* različne poglede na ustrezne rešitve in da se jim neradi odrekajo. In čisto za konec razpravljanja o pesnitvi: kdo je pravzaprav alegorijo vzpostavil? Seveda, nihče drug kot eden od *lubičkov*. S tem se začarani krog, ki vase le težko spusti običajne govorce kot uporabnike jezika in slovarjev, sklene.

Omahovanje med načrtovanimi vlogami slovarjev je v zgodovini slovenskega jezika odtlej zgodba stalnica. Čeprav izhajajo k uporabi in uporabniku usmerjeni slovarji (tak je npr. nemško-slovenski in slovensko-nemški par slovarjev Antona Murka, 1832 in 1833), se še naprej tke tudi rdeča nit prizadevanja za veliki slovar slovenščine, ki sega od Vodnika (ta za svoj nemško-slovensko-latinski slovar leta 1813 že pobira prednaročila in ga nikoli ne izda), se s financiranjem škofa Wolfa delno razplete s Cigaletovim nemško-slovenskim slovarjem 1860 in po mnogih zapletih, predvsem zaradi konceptualne nejasnosti, s Pleteršnikovim slovensko-nemškim slovarjem 1893–1895.¹⁹ Kako različno je mogoče gledati na to veliko slovensko jezikoslovno delo, dokazujeta naslednja citata. Prvi je spod peresa človeka, ki je kasneje sestavil in izdal prvi enojezični splošni slovar slovenščine, Jože Glonarja (Glonar 1919: 10):

Z našimi besednjaki je sploh križ; čim večji postajajo, tem bolj se kažejo njihove hibe. Treba je samo primerjati omejeni, a razmeroma čisti jezikovni zaklad v prvi izdaji Megiserja z Gutsmannovim in Pohlinovim ali pa se spomniti, kako je Vodnik kratkoma preoblačil Adelunga! Na ta način so naši besednjaki postali v precejšnji meri podobni panoptikom, polnim voščenenih figur, oblečenih v najrazličnejše noše, nezrelih zametkov in mrtvorrojene dece v špiritu. Celo oni, ki so namenjeni v prvi vrsti praktičnim potrebam – kakor razne izdaje Janežičevega besednjaka – imajo neštivilno množico besed, ki so prišle vanje samo iz prejšnjih slovarjev, pa se niso nikdar govorile ali natisnile v kakšni knjigi. /.../ Pleteršnikov slovar se je prvi postavil na pravilno stališče, ko je hotel podati samo živo blago našega jezika; da se mu to ni posrečilo v večji meri, ni krivda urednika; z gradivom, ki ga je imel v rokah in z nalogo, ki mu je bila stavljena, ni bilo mogoče napraviti kaj boljšega. Nepravilno ravnanje z gradivom in težavno kolebanje med znanstvenimi zahtevami in praktičnimi potrebami je dalo »Pleteršniku« podobo, ob kateri si moramo reči, da višek naše leksikografije še davno ni dosežen.

Daljši citat kaže na Glonarjevo jasno zavedanje uporabne vrednosti slovarjev, čeprav lahko razberemo predstavo, da so nekateri slovarji namenjeni *v prvi vrsti praktičnim potrebam*, drugi pa so torej tudi za druge, večje in višje potrebe – in te so najbrž bolj simbolnega značaja. Zanimivo je, da tudi za te zadnje Glonar zahteva jezikovno realnost in aktualnost, ne pa virtualnost.

¹⁹ Prim. Vidovič Muha 1994: 100–102 in Jakopin 1994: 25–27.

Drugi citat je iz besedila uveljavljene sodobne slovenske jezikoslovke in etimologinje Metke Furlan (2008: 143):

Potem ko je z dekretom škofa Janeza Pogačarja 22. februarja 1883 prevzel popolno odgovornost za izdajo več desetletij pričakovanega Slovensko-nemškega slovarja in je slabih deset let zatem že izšel prvi od triindvajsetih snopičev, so Maks Pleteršnik gotovo obhajali mešani občutki. Verjetno je s ponosom sprejemal številne in čustev polne pohvale svojih kolegov sodobnikov, samo on pa je lahko najbolj poznal leksikografsko in leksikološko šibka mesta v tem še danes edinstvenem izdelku slovenskega slovaropisja. O tem nazorno govori njegov interfolirani izvod, v katerega je Maks Pleteršnik že med izhajanjem slovarja in tudi še po njegovem izidu vestno zapisoval raznovrstne popravke ter dodatke. Prav ti – del mu jih je še uspelo natisniti v razdelku Dodatki in popravki zadnjega, triindvajsetega snopiča slovarja – nam razkrivajo, da si je sam vsaj po tihem gotovo želel še bolj popolnega slovarja, a je bila zaobljuba slovenstvu močnejša: Slovenci smo slovar nujno morali dobiti čim prej. Ko danes zaradi njegove elektronske različice gotovo še neprimerno lažje kot njegov avtor zremo vanj, lahko tudi sami vidimo, da to ni popoln slovar slovenskega jezika do konca 19. stoletja, pa vendar moramo priznati, da je to še danes največja in najbolj izčrpna slovarsko urejena zbirka slovenskega besedja, da zajema raznovrstno besedje iz obdobja med 15. stoletjem in letom 1893, da vsebuje knjižno, narečno in historično besedje, ki je pogosto opremljeno s podatkom o avtorskem ali zemljepisnem viru in izvoru. Skratka, da je to edini slovar slovenskega jezika, v katerem je besedje predstavljeno količinsko in vsebinsko najbolj celostno: pomensko, slovnično, naglasno, normativno, frazeološko, terminološko, časovno, prostorsko, avtorsko in etimološko. Ko danes naletimo na manj znano ali neznano besedo, je prav Pleteršnikov slovar tisti, v katerega se najprej spleča pogledati, saj prav tu obstaja največ verjetnosti, da bomo zadostili svoji radovednosti.

Avtorica torej izpostavlja simbolno vlogo Pleteršnikovega slovarja, čeprav ne pove jasno, zakaj konkretno bi Slovenci ta slovar potrebovali; hkrati pa nam zadnji stavek navedka jasno kaže na pojmovanje slovarja primarno kot jezikoslovnega gradivnega vira s temeljnim uporabnikom jezikoslovcem, in to za posebno disciplino, ki se ukvarja z jezikovno zgodovino ali z dialektologijo. V vseh drugih kontekstih je izjava, da se današnjemu govorcu, ki naleti na manj znano ali neznano besedo, spleča pogledati najprej v Pleteršnika, absurdna. Toda izjave o izrazitem simbolnem pomenu Pleteršnikovega slovarja najdemo v slovenistični literaturi tudi drugje, npr. pri Vidovič Muha (1994: 100): »/č/e pomeni Pleteršnikov slovar dokončno uveljavitev spoznanja o samozadostnosti slovenskega jezika v smislu sposobnosti izražanja vseh civilizacijskih dosežkov, pomeni SSKJ kakovostni premik v okviru razmišljanja o jeziku./« ali pri Vidovič Muha (2000: 13): »/I/ ahko povzamemo, da je Pleteršnikov slovar (1894–1895) prvi s tujim jezikom neobremenjen zapis oziroma popis slovenskega sveta. Nemščina se tu pojavlja kot informacija ne samo o prekrivnosti, temveč tudi o potencialni različnosti dveh kultur v najširšem smislu, slovenske in nemške.«

Bolj ko stroka izpostavlja simbolno vrednost slovarjev, manj je verjetno, da se bo pri snovanju in izdelovanju slovarjev dejansko ukvarjala z resničnim govorcem in

njegovimi potrebami (ki so izrazito diskurzivne, sporazumevalne in kompetenčne narave, ne pa simbolne).²⁰

Kako (spet) prodati SSKJ?

Slovar slovenskega knjižnega jezika je bil kot doslej najboljše slovensko jezikoslovno delo in najboljše splošni jezikovni priročnik za knjižno slovenščino deležen sorazmerno veliko strokovne in znanstvene pozornosti.²¹ Vendar se je ta pozornost doslej usmerjala predvsem na različne vidike njegovega nastanka, njegove sestavljenosti in drugih notranjih lastnosti, precej manj pa na njegovo delovanje v jezikovni skupnosti. Celovitih raziskav o njegovi tržni usodi, o njegovi dejanski rabi, vlogi in odzivih publike nanj pravzaprav nimamo.²² Iz takih raziskav ne bi izvedeli dragocenih podatkov samo o samem slovarju, temveč bi zelo verjetno dobili jasnejšo sliko o skupnosti. Pri slovarju, še posebej enojezičnem slovarju knjižnega jezika namreč ne gre le za to, da odseva jezikovno skupnost, temveč jo tudi oblikuje – kot tako ali drugače normativni priročnik neposredno (z individualno uporabo) in posredno (preko dejavnosti skupine poklicnih jezikovnih delavcev) usmerja jezikovno rabo, hkrati pa kot zbirka interpretiranih podatkov o jeziku marsikomu pride prav tudi kot vir utemeljevanja raznih mnenj in stališč, ne glede na to, ali je slovar temu namenjen, za to ustrezen ali ne (prim. Gorjanc 2004).

Tržna pot *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* je bila najprej bolj postopna, če zaradi drugega ne, zaradi postopnega načina izhajanja (5 knjig z letnicami 1970, 1975, 1979, 1985 in 1991). Postopnost je gotovo povzročila, da je marsikateri SSKJ ostal na knjižnih policah nekompletiran, zlasti pri posamičnih, manj pri institucionalnih kupcih.²³ V devetdesetih letih je trženje SSKJ postajalo vse bolj dinamično. Leta 1994 je izšel v obliki enozvezkovnika, v nekem trenutku ponudbe so naročniki enozvezkovnika dobili za darilo tudi knjižno izdajo *Pravil slovenskega*

²⁰ Seveda so razmerja lahko tudi bolj zapletena – stroka se ponavadi mora sklicevati na simbolno vlogo slovarja, ker je to tradicionalno najučinkovitejši način utemeljevanja potrebnosti po proračunskem financiranju pri alegorični naročnici, državi. Toda to stroki ne preprečuje, da ne bi slovarja zasnovala za resnično praktično uporabo. Marsikdaj pa se dogaja nekaj drugega – da utemeljitev po financiranju izpostavlja simbolno vlogo slovarja, dejanska zasnova pa opravlja gradivno vlogo, slovaropisci torej naredijo slovar predvsem zase. Kako močna je predstava o simbolni vlogi slovarja tudi v slovenski izvršni oblasti, lahko sklepamo po tem, da vsaj v zadnjem desetletju nikakor ni mogoče priti do (delnega) proračunskega financiranja nastajanja dvojezičnih slovarjev. To je tudi dokaz izrazito klišejskega pogleda na jezikovna vprašanja ne le v izvršni oblasti, temveč tudi v splošni javnosti.

²¹ S tem ne zanikamo obsežnosti in vplivnosti drugih jezikoslovnih del, npr. *Slovenskega pravopisa* (SP) – toda kljub različnim pogledom na razmerje med priročnikoma ne moremo zanikati, da je SP v veliki meri vsaj gradivno nastal na podlagi SSKJ. Prim. Vidovič Muha (ur.) 2003.

²² Po izidu zadnje knjige je povzemalno o dotlejšnjih kritikah razpravljal Müller 1992; o spletnih odzivih širše javnosti na rabo in podobo SSKJ Rozman 2009, o rabi SSKJ in drugih priročnikih v slovenskem šolstvu Stabej idr. 2008.

²³ Za tiste govorce, ki niso poklicno jezikovni dejavni, lahko domnevamo, da nekega slovarja, ki izhaja postopno, ne kupujejo zaradi uporabne vrednosti, temveč bolj kot simbolno dejanje take ali drugačne vrste (izražanje podpore jeziku, ustanovi izdajateljici, narodni skupnosti ipd.).

pravopisa; enozvezkovnik je bil po podatkih sistema Cobiss ponatisnjen v letih 1995, 1997, 1998, 2000, 2002 in 2005. Leta 1997 je izšla elektronska izdaja na disketah, leto pozneje pa izdaja na plošči CD-ROM, ponovno izdana leta 2000 in 2005. Od leta 2000 je slovar prosto dostopen tudi na spletu (z drugačnim, precej manj praktičnim in zmogljivim iskalnikom kot izdaja na plošči <<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>>). Leta 2008 je izšla doslej zadnja izdaja, ki ima bibliografsko oznako »*priročni ponatis v 15. knjigah*« in je bila predmet posebne knjigotrške oglaševalne akcije, saj so jo po posameznih zvezkih lahko tedensko poceni dobili kupci in naročniki nekega slovenskega dnevnika.²⁴ Slovar je torej dostopen na različne načine za različne cene v različnih oblikah – kar posredno dokazuje tudi precejšnjo različnost ciljnega občinstva, t. i. digitalni razkorak pa to raznolikost najverjetneje še povečuje. Po domače: na spletu lahko informacije iz SSKJ dobiš zastonj, novega pa lahko kupiš v vsaj dveh agregatnih stanjih.²⁵

Oglejmo si, na kakšen način se je oglaševala zadnja izdaja SSKJ.²⁶ V dnevniku, ki je bil nosilec omenjene knjigotrške akcije, so objavljali dve vrsti oglasov. Večji so predstavljali celotno akcijo, manjši pa so vsak teden nanjo opozarjali, se sklicevali na in oglaševali posamezen slovarski zvezek. Najprej navajamo besedna sporočila, ki sta jih vsebovala dva različna velika oglasa:²⁷

1. oglas:

1. »Ohranimo lep slovenski jezik«
2. »Ste prepričani, da ste izbrali pravo besedo? Preverite v **Slovarju slovenskega knjižnega jezika**.«
3. »Več kot 107.000 gesel.«
4. »Obvezni del vsake domače knjižnice in pisarne!«
5. »SSKJ je razlagalni slovar, ki opisuje pomen, pravilno pisavo in izgovarjavo besed, tokrat v priročni izdaji V 15 delih. / Je koristen pripomoček tako pri pisanju dopisov in seminarских nalog kot tudi pri reševanju križank in besednih iger.«

²⁴ Vse izdaje SSKJ je založila založba DZS (ki pa je vmes temeljito spreminjala svojo naravo in se je preoblikovala iz Državne založbe Slovenije, ustanovljene leta 1945, v delniško družbo DZS, založništvo in trgovina) – toda kot ustanova izdajateljica je označena pri vseh izdajah do leta 2000 Slovenska akademija znanosti in umetnosti in njen Znanstvenoraziskovalni center ter Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

²⁵ Tako glede slovarjev kot druge informacijske ponudbe (prim. Kovač 2009) velja, da je sodobna družba glede načina dostopanja do informacij izrazito nehomogena – na dejavnem prizorišču so tako generacije, katerih prevladujoči vir je papir, knjiga in knjižnica kot tudi generacije, ki so jim prevladujoči vir razne oblike e-informacij, posredovanih po informacijsko-tehnoloških poteh. Generacije, ki do e-informacij zaradi različnih dejavnikov sploh ne dostopajo, najverjetneje niso (več) delovno zelo aktivne, generacije brez kakršnega koli dostopa do neelektronskih informacijskih virov pa najbrž tudi zaradi načina šolanja še ni in je še nekaj časa ne bo. V zvezi s tem se pri raziskavah dostopa do interneta in računalniške pismenosti uporablja pojem digitalni razkorak, ki ga »v mednarodni organizaciji OECD (2001) /.../ definirajo kot razkorak med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji in regijami na različnih socialnoekonomskih nivojih glede možnosti in uporabe IKT, s poudarkom na uporabi interneta.« (Dolničar idr. 2002: 83.)

²⁶ Ne gre nam za kakršno koli izčrpano kvantitativno analizo celotne oglaševalne akcije, temveč bolj za načelno kvalitativno opredelitev njenih vsebinskih razsežnosti.

²⁷ Posamezna sporočila so v oglasih seveda oblikovno različna in tako pomensko hierarhizirana, zato oglase ponatiskujemo v prilogi. Ne navajamo oglaševalskih podatkov o ceni.

2. oglas:

6. »Ohranimo lep slovenski jezik«
7. »Ste prepričani, da ste izbrali pravo besedo? Preverite tudi v **Slovarju slovenskega knjižnega jezika**.«
8. »Obvezni del vsake domače knjižnice in pisarne!«
9. »17x24 cm, trda vezava«
10. »Slovar v več kot 107.000 geslih in podgeslih predstavlja bogastvo slovenskega besedišča. V pomoč bo tako odraslim pri pisanju različnih dopisov kot tudi otrokom pri pisanju domačih in seminarskih nalog. Tudi pri manj resnih zadevah, kot sta reševanje križank ali različnih besednih iger, lahko pokukate vanj.«
11. »SSKJ je razlagalni slovar, ki opisuje pomen, pravilno pisavo in izgovarjavo besed, tokrat v priročni izdaji v 15 delih.«
12. »Izdaja Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno-raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.«

Vsebinsko gledano gre za precej revolveraški način oglaševanja, torej streljanje iz vseh pištol v vse smeri, v upanju, da bo kaj vendarle zadelo cilj. Od trkanja na simbolno razsežnost jezika in na odgovornost govorcev-kupcev do samega jezika (1. in 6., torej obe uvodni izjavi, pa del 10. izjave, »*predstavlja bogastvo slovenskega jezika*«), prek utemeljevanja z uporabnostjo (2., 5., 7., 10. in 11.) do prepričevanja z obsežnostjo geslovnika (3. in 10.), s praktičnostjo formata (9.) in z avtoriteto izdajatelja (12. – izdajateljske ustanove so navedene izrecno, brez običajnih kratic, s katerimi se ponavadi predstavljajo, s čimer je še izpostavljena njihova družbena teža); izjavi 4. in 8. sta presek argumentacije in sta z izraženo obveznostjo sugestivni.²⁸ Uporabnost sega od sveta resnega sporazumevanja do zabave, od otrok do starejših, posebej zanimiva pa je trditev, da je izdaja *praktična* – resen in stalen sodobni uporabnik slovarja že kakršnokoli knjižno izdajo slovarja težko označi za praktično glede na to, koliko hitrejši in kako neskončno raznovrstnejši dostop do slovarskih informacij omogočata elektronski verziji; kaj šele knjižno verzijo v 15 knjigah. Pri tej je za informacije treba nenehno segati po različnih knjigah, edina praktična plat je, da so seveda manjše knjige lažje.

Da je bila uporabna razsežnost slovarja v tej oglaševalski akciji bolj pesek v oči, dokazuje manjši oglas ob izidu zadnjega, 15. zvezka (zamerljivec-žvrkljati). Besedilni del se glasi takole:²⁹

»Poznate vse pomene besede in uporabo besede **zdéhati**.//Preverite v 15. delu iz zbirke knjig **Slovar slovenskega knjižnega jezika**.«

Geslo *zdéhati* v elektronski izdaji SSKJ zglada takole:

²⁸ Navajanje (velikega) števila gesel je običajni slovarotroski prijem (Béjoint 2000: 114). Drugi argumenti pa so pravzaprav seznam tipičnih lastnosti in vlog, ki jih govorci in skupnost ponavadi pripisujejo splošnim enojezičnim slovarjem (n.d. 115).

²⁹ Tudi ta oglas navajamo v prilogi.

zdehati -am nedov. (é) *zehati*:
 otroci so začeli zdehati; zaspano, v
 zadregi je zdehal; s smiselnim osebkom
 v dajalniku dedu se zdeha od
 zaspanosti

Slika 7: *Geslo zdehati v elektronski izdaji SSKJ.*

Po geselskem članku sodeč torej ni videti, da bi beseda imela več pomenov, edina pomenska informacija je sopomenka, in da bi bila uporaba besede kakor koli posebna ali problematična. Sklepamo lahko, da so oglaševalci za izpolnitev svojega reklamnega namena pač izbrali manj znano besedo, nanjo prilepili vprašanja, s katerimi naj bi pri publikli spodbudili radovednost (če že ne občutek krivde zaradi neznanja), ne da bi zares pogledali v slovar ali si predstavljali, da bodo to storili dejanski kupci.

Da se bo SSKJ najverjetneje v prihodnosti še ponatiskoval, oglaševal in prodajal, ne glede na utemeljene očitke o vse večji zastarelosti gradiva in preseženosti slovarskega koncepta, lahko domnevamo iz razprav o načrtovanju naslednjih splošnih enojezičnih slovaropisnih del pri istem izdajatelju (Humar in Žele 2008: 46–47; Perdih 2009). Načrt je tak: z letom 2011 začeti z delom na enozvezkovnem slovarju srednjega obsega okoli 70.000 gesel, ki naj bi bil predvidoma končan 2016. Nato pa naj bi se »začel delati večzvezkovni slovar z vsaj 150.000 gesli in z delovnim naslovom *Veliki slovar slovenskega jezika*. Ta slovar naj bi zares nadomestil SSKJ« (Perdih 2009: 153). Nadomestilo za nekaj, kar je bilo konceptualno in gradivno zasnovano v šestdesetih letih 20. stoletja in zato že ob zaključenem izidu celote leta 1991 v marsičem neaktualno,³⁰ je torej odmaknjeno v nedoločeno prihodnost. Načrtovani temeljni nosilec slovarja je očitno še vedno knjiga, celo več knjig. Vse to je težko razumeti kakor koli drugače kot tako, da temeljna skrb izdajatelja ni slovar kot praktični priročnik za govorce in govorke slovenščine, ampak slovar prvenstveno razume kot simbolno jezikovno- in narodnotvorno dejanje ter kot temeljni jezikoslovni vir. Z jezikovnonačrtovalnega stališča je to gotovo slabo. Samo retorično vprašanje je, ali si slovenska jezikovna skupnost res lahko privoščiti ostati brez zanesljivih in uporabnih slovarskih informacij o sodobni slovenščini še najmanj deset let. Ne more si, ne brez resne škode za svojo vitalnost in konkurenčnost. Zato je iskanje drugačnih, k uporabniku usmerjenih in po nastanku ter ponudbi informacij tehnološko sodobnih slovaropisnih – in nasploh jezikovnopriročniških rešitev resnično nujno.

³⁰ Marko Crnkovič je v uvodniku *Naših razgledov* 3. aprila 1992, posvečenemu SSKJ, mdr. zapisal: »Pojmovni svet, zajet z besediščem slovarja, ni niti približno predstavljen s stališča sodobnega slovenskega človeka. Temu slovarju manjka en velik kos realnosti – naše, ne samo moje. Zato se počutimo odrinjene, prikrajšane, frustrirane!.«

Sklep

Ker smo delne sklepe opravili že večkrat v besedilu, si na tem mestu privoščimo nekaj sklepnih metaforičnih asociacij, povezanih z naslovom. Razmislek o slovenskem slovarskem prizorišču kaže, da so slovarji glede upoštevanja ciljnega naslovnika bolj na psu – in da jih splošni uporabniki ne rabijo množično, če pa jih, imajo zaradi nevedne rabe ali slabih pridobljenih informacij po rabi mačka. Potrebujemo streznitev: pravo simbolno vlogo lahko v evropski Sloveniji in slovenščini 21. stoletja odigrajo le kvalitetni, uporabni in dostopni slovarji. Gradivna vloga slovarjev je preživeta – jezikoslovje lahko za svoje znanstvenoraziskovalne potrebe gradi najrazličnejše elektronske baze podatkov. Ne samo, da ni potrebno, celo škodljivo je, če te baze institucionalno jezikoslovje predstavlja kot neposredno uporabne za širši krog govorcev in jih morda celo izda v knjižni obliki, financirani z javnim denarjem, kljub temu pa računa še na priliv od tržne prodaje – pri čemer tržijo simbolno, ne uporabne vrednosti.

Pasja, slepa zvestoba jeziku je slabo zagotovilo nadaljnega življenja slovenske jezikovne skupnosti. Samostojnost in prožnost govorcev ter govork slovenščine je boljši obet – toda ta obet je šele jezikovnonačrtovalni cilj, ena od ključnih etap na poti pa je urejena priročniška infrastruktura. Mačke so rade doma, imajo sedem življenj, pri padcu se zmeraj ujamejo na noge – in če so zadovoljne, predejo. Da to niso slabi parametri govorcev in govork neke neprevelike jezikovne skupnosti, se boste najbrž strinjali.

Literatura

Ahačič, Kozma, 2007: *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Ahačič, Kozma, v tisku: Pregled jezikoslovnih zapisov o slovenščini v neslovnicih knjižnih in rokopisnih delih 1672–1758: I. Schönleben, Kastelec, Valvasor, Svetokriški, Vorenc, Hipolit. *Slavistična revija*.

Béjoint, Henri, 2000: *Modern Lexicography. An introduction*. New York: Oxford University Press.

Dolničar, Vesna, Vukčević, Katja, Kronegger, Luka, in Vehovar, Vasja, 2002: Digitalni razkorak v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 18/40. 83–106.

Furlan, Metka, 2008: Variantnost v Alasijevem Italijansko-slovenskem slovarju. Jesenšek, Marko (ur.): *Od Megiserja do elektronske izdaje Pleteršnikovega slovarja*. Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. Zora 56. 143–167.

Gjurin, Velemir, 1986: K začetkom slovenskega slovaropisja. *Slavistična revija*. 34/4. 365–392.

Glonar, Joža, 1919: *Naš jezik*. Ljubljana.

Gorjanc, Vojko, 2004: Politična korektnost in slovarski opisi slovenščine – zgolj modna muha? Stabej, Marko (ur.): *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. 40. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 153–161.

Grabnar, Katarina, in Šorli, Mojca, 2003: Novi veliki angleško-slovenski slovar Oxford-DZS. *Jezik in slovstvo*. 48/3–4. 126–133.

Grabnar, Katarina, in Šorli, Mojca, 2008: Sodobno slovensko dvojezično slovaropisje (ob Velikem angleško-slovenskem slovarju Oxford-DZS in Malem slovensko-angleškem slovarju DZS). Jesenšek, Marko (ur.): *Od Megiserja do elektronske izdaje Pleteršnikovega slovarja*. Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. Zora 56. 339–360.

Hajnsšek-Holz, Milena, 1994: Enozvezkovni SSKJ. *Razgledi*, 23. 2. 1994. 26–27.

Hočevar, Mojca M., 2006: Veliki angleško-slovenski slovar Oxford-DZS dokončan. *Mostovi*. 40/1–2. 180–187.

Humar, Marjeta, in Žele, Andreja, 2008: Današnje slovaropisje na Inštitutu za slovenski jezik – stanje in perspektive. *Zbornik prispevkov na posvetu 15. maja 2007 / Posvet o slovenskem jeziku*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 45–53.

Jakopin, Franc, 1994: Maks Pleteršnik – mojster slovenskega slovaropisja. Orožen, Martina (ur.): *XXX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Seminar slovenskega jezika, literature in kulture pri Oddelku za slovanske jezike Filozofske fakultete v Ljubljani. 23–34.

Kovač, Miha, 2009: *Od katedrale do palačinke*. Ljubljana: Študentska založba.

Legiša, Lino, 1977: *Pisanice 1779–1782*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Legiša, Lino, 1979: Alasia in njegova knjiga. Gerlanc, Bogomil (ur.): *Gregorij Alasia da Sommaripa. Slovar*. Ljubljana, Trst: Mladinska knjiga, Občina Devin-Nabrežina in Založništvo tržaškega tiska. 229–275.

Logar, Nataša, in Gorjanc, Vojko, 2008: Če bogoslovec ne prepíše vira in če slovar nima korpusa. Jesenšek, Marko. (ur.): *Od Megiserja do elektronske izdaje Pleteršnikovega slovarja*. Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. Zora 56. 69–83.

Müller, Jakob, 1993: Slovar in kritika. 1964–1992. Orožen, Martina, in Hočevar, Mateja (ur.): *Vprašanja slovarja in zdomske književnosti*. Zbornik Slavističnega društva 3. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 51–70.

Perdih, Andrej (ur.), 2009: *Strokovni posvet o novem slovarju slovenskega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Rozman, Tadeja, 2004: Upoštevanje ciljnih uporabnikov pri izdelavi enojezičnega slovarja za tujce. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 63–76.

Rozman, Tadeja, 2009: The Dictionary of Standard Slovenian – A(n) (Un)faithful Companion? Granič, Jagoda (ur.): *Jezična politika in jezična stvarnost. Language Policy and Language Reality*. Zagreb: HDPL. 126–136.

Stabej, Jože, 1964: Iz zgodovine slovenskih slovarjev. *Jezik in slovstvo* 9/2–3. 68–72.

Stabej, Jože, 1966: Nekaj ugotovitev ob popolnem izpisu Vodnikovega rokopisnega nemško-slovenskega slovarja. *Jezik in slovstvo* 11/1–2. 42–44.

Stabej, Jože, 1967: Začetki slovenskega slovarstva v 16. stoletju. *Jezik in slovstvo* 12/6. 182–188.

Stabej, Jože, 1977: *Hieronymus Megiser. Thesaurus polyglottus*. Iz njega je slovensko besedje z latinskimi in nemškimi pomeni za slovensko-latinsko-nemški slovar izpisal in uredil Jože Stabej. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Stabej, Marko, Rozman, Tadeja, Pirih Svetina, Nataša, Modrijan, Nina, in Bajec, Boštjan, 2008: *Jezikovni viri pri jezikovnem pouku v osnovni in srednji šoli*. Končno poročilo z rezultati projekta. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno na: <<http://www.trojina.si/Vsebine/Sl/Projekti/StabejRozman.pdf>>.

Šircelj, Milivoja, 2003: *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije: popis 1921–2002*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno tudi na: <http://www.stat.si/doc/pub/sestava_preb_slo.pdf>.

Vertot, Nelka, 2009: *Medkulturni dialog v Sloveniji*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno tudi na: <<http://www.stat.si/doc/pub/medkulturni%20dialog-SLO.pdf>>.

Vidovič Muha, Ada, 1994: Aktualnost slovaropisnih načel Pleteršnikovega slovarja. Orožen, Martina (ur.): *XXX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Seminar slovenskega jezika, literature in kulture pri Oddelku za slovanske jezike Filozofske fakultete v Ljubljani. 99–109.

Vidovič Muha, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Vidovič Muha, Ada (ur.), 2003: *Slavistična revija*. 51/3.

Priloga: Oglaševanje *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*

Ohranimo lep slovenski jezik
Ste prepričani, da ste napisali pravilno slovensko? Preverite v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*.

Več kot 107.000 gesel.

Obvezni del vsake domače knjižnice ali pisarne!

Slovar slovenskega knjižnega jezika je razlagalni slovar. Med drugim opisuje pomeni, pravilno pisavo in izgovornost besed. Skratka, v vsaki priložnosti je vaš najboljši prijatelj. Je najboljši pomočnik tako pri pisanju dopisov in seminarskih nalog kot tudi pri reševanju kosark in besednih iger.

17 x 24 cm, trda vezava

Cena posamezne knjige samo: 5,99 EUR.

Prva knjiga GRATIS 8. 1. 2008!

sskj

Slovar slovenskega knjižnega jezika

Poznate vse pomene in uporabo besede **zdéhati**.

Preverite v 15. delu iz zbirke knjig **Slovar slovenskega knjižnega jezika**.

Vsaki botnik od 8. 1. ob nakupu Dnevnikova zbirka SSKJ v 15 delih

Ohranimo lep slovenski jezik
Ste prepričani, da ste izbrali pravo besedo? Preverite tudi v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*.

Obvezni del vsake domače knjižnice ali pisarne!

Slovar v celoti več kot 107.000 gesel in podrobni predstavitelji besednega gradiva slovenskega knjižnega jezika. Varnost za tako veličinski projekt je zagotovila slovenska država, ki tudi v tem primeru ni odstopila od svojih obveznosti. Tudi pri čezmernih stroških, kot sta redčenje krčev ali redčenje besednih iger, lahko prelozimo vrag.

Slovar slovenskega knjižnega jezika je razlagalni slovar, ki opisuje pomene, različne pisave in izgovornost besed. Skratka, v vsaki priložnosti je vaš najboljši prijatelj.

Narodni Zavičaj Dnevnik kupuje ceneje!
Ste članica Zavičaj Dnevnik slovenskega knjižnega jezika? V 15. knjigi GRATIS!
Redna cena: 24,98 EUR
Cena zbirke: 72,87 EUR

Cena glavnice vključuje poštnino 4,99 EUR.

Dnevnik

